



מסלולים דיגיטליים
ארץ וטבע
המגזין הגאוגרפי הישראלי

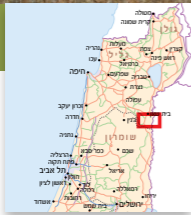
שביל גאון הירדן



מצפה גאון הירדן
נקרא בשמו של העסק אשר בו זורם
"נבג כארזה יעלה מגאון הירדן אל גן
הירדן"
המסח מסבד לכוד המערכת, עד ליי
"שמורת טבע"
מצפת- האגדרסה למגן מיכאל פיש
נקרב עם המחלים
מדרום למורת- פגרק התעשייה
מיזם משותף ישראלי-ירדני
אין לרדת לדרך הבטחונית, אלא ל
הירדן לדרוכה נודיע נמקי מקי המערכת



למעלה: שביל גאון הירדן, ארץ של מים רבים
(ארכיון ארץ וטבע)



שביל גאון הירדן

זה הזמן לעמק בית שאן. מים רבים ומזג אוויר חמים ונוח. דרך רכב מזמינה לאורך המצוק הצופה אל הירדן, פותחת בפנינו תצפיות מרהיבות אל גאון הירדן – מקום שבגלל היותו גבול תמיד הפנינו לו את הגב. הגיע הזמן להסב את פנינו חזרה אל האזור היפה הזה על שלל בריכותיו והעושר החקלאי שבו



למעלה: שביל גאון הירדן, ארץ של מים רבים (ארכיון ארץ וטבע)

אחד המקומות האוהבים עלינו הם נופי המים של עמק בית שאן. רבים יוצאים לטייל כאן דווקא בחודשי הקיץ. המעיינות הרבים ואפשרויות הטבילה במימיהם הקרירים הם מקור משיכה רציני ביותר. אך עמק בית שאן הוא אחד המקומות החמים ביותר בארץ, כאשר הטמפרטורות ביולי-אוגוסט נושקות לארבעים מעלות. הזמן לטייל כאן הוא דווקא בחורף כאשר הטמפרטורות נוחות ונעימות, ענני הגשם כבר הורידו את

מטעני הלחות שלהם בהרים ממערב וכאן בעמק הזה בימי החורף ניתן לגלות שאכן, כמו שנאמר בתלמוד, ניצב "פתחו של גן עדן".

מכמנים היסטוריים רבים נמצאים בעמק בית שאן, ואפשרויות טיול מגוונות. כמה מסלולי הליכה קצרים, ומסלולי אופניים בשפע, כל עמק בית שאן מרושת במסלולי אופניים שמחברים בין היישובים, יחד עם הדרכים הסלולות אל בריכות הדגים והשטחים החקלאיים נוצר כאן מארג מדהים של אפשרויות רכיבה נינוחה באופניים. העמק כיודע שטוח – אין בו עליות וירידות.

אנחנו נתמקד בטיול פחות מוכר, טיול תצפיות ברכב לאורך גאון הירדן, במסלול שהוכשר על ידי רשות ניקוז ונחלים ירדן דרומי. הדרך סלולה אספלט לכל אורכה ומתאימה לכל סוגי הרכב.

נתחיל את המסלול בקיבוץ מעוז חיים. הקיבוץ נוסד ב־1937 כיישוב חומה ומגדל ונקרא על שם חיים שטורמן, מחלוצי ההתיישבות בעמק בית שאן. כיום הקיבוץ נמצא בתהליך הפרטה. אפשר להתעכב על האתרים הרבים בחצר



למעלה: שביל גאון הירדן, ארץ של מים רבים (ארכיון ארץ וטבע)

הקיבוץ – מבית הכנסת העתיק הנמצא בתחילת הטיילת בין מעוז חיים לנווה איתן, דרך מוזאון העתיקות שהוקם במטבח הילדים הישן ובו ריכוז של כותרות וממצאים ארכאולוגיים מהסביבה (הניצבים גם בחצר שליד המוזאון כך שלא חייבים לתאם פתיחה), ועד עמדות השמירה המשוננות מימי המאורעות.

נצא בדרך המובילה מזרחה לעבר בית העלמין של הקיבוץ וממשיכה מעבר לו אל נקודת תצפית תל דובא הצופה לעבר מעבר הגבול נהר הירדן

בגשר שייח חוסיין. תנועת הנוסעים במעבר הזה מועטה מאוד. רוב הישראלים היוצאים לבקר בירדן עוברים במעבר הדרומי, בואכה עקבה. מנגד במעבר הזה עוברות הרבה מאוד סחורות, מכולות שהגיעו היישר מנמל חיפה ועוברות סגורות אל ירדן. אחד מהשימושים של רכבת העמק עם פתיחתה מחדש היא להעביר את המכולות מנמל חיפה אל בית שאן ומשם במשאיות אל המעבר ואל ירדן. אולי יום אחד יאריכו את מסילת הברזל עד למעבר ממש.

מנקודת התצפית נחזור מעט לאחור בדרך בא הגענו ונפנה דרומה בשביל גאון הירדן. שלט דהוי מצביע על הכניסה לשביל, והדרך עצמה מסומנת בסימון שבילים כחול. מולנו, ממערב נפרשים שדות העמק, מימיננו נופי גאון הירדן ולאורך הדרך על עמודים, ניצבים קנים של תנשמות העוזרות בפיקוח על הנברנים בשדות.

לאחר נסיעה קצרה נגיע לנקודת תצפית. ביום חורפי בהיר אפשר לראות מכאן את החרמון בצפון ואת השכונות המערביות של עמאן



למעלה: תעלות בין בריכת הדגים של עמק בית שאן (שרון שלמה)

בדרום־מזרח - אבל לא בשביל זה באנו. זוהי נקודה מצויינת להבין את המבנה הגיאומורפולוגי של ערוץ הירדן. לא להיבהל מהמונח - פירוש כיצד נוצר השטח שאנו מסתכלים עליו. עמק הירדן מורכב משתי מדרגות - מדרגה עליונה - שאנו עומדים עליה, הנקראת בעברית ככר הירדן ובערבית הע'ור, ומדרגה תחתונה, אזור פשט הנהר - שנקראת גאון הירדן. המים הם אלו שחתרו את המבנה זה בנף. לא הרבה

מים זורמים כיום בנהר. בישראל סוכרים את המים בגשר דגניה ומזרימים אותם למוביל המים הארצי ואילו בירדן סוכרים את הגדול ביובלי הנהר, את נהר הירמוך, ומזרימים את המים בתעלת הע'ור - מקור החיים של העמק הפורה שממזרח לנהר. במסגרת הסכמי השלום התחייבה ישראל להזרים עוד 50 מיליון מטרים מעוקבים של מים לירדן, ואלה יוזרמו בצינור ישירות מהכנרת אל תעלת הע'ור הירדנית.

בעבר זרמו מים רבים בנהר, ומעת לעת, גם בימינו. בשנה גשומה או אפילו בשבוע גשום במיוחד, עולה הירמוך על גדותיו ואז פותחים את הסכרים ומאפשר למים לשטוף בערוץ הנהר. או אז עולה הירדן על גדותיו ומציף את כל שטח גאון הירדן - השטח שבו הירדן גואה.

בתצפית שלנו אל עבר גאון הירדן רואים את זה בבירור. אין מבנים בשטח ההצפה, רק חקלאות. לאורך גדות הנהר שורה של צמחיית נחלים ובהמשך לה שטחי החקלאות. בצד הירדני שטחי החקלאות מגיעים עד לתעלת הע'ור המזרימה



למעלה: ירוק הוא העמק. להקת זרזירים בתרגילי ראווה מעל לשדות
בטירת צבי (סיון ש.)

את המים אל השטחים שבינה לבין הירדן.
נמשיך בנסיעה ונעבור ליד שמורה של עצי
זקום מצרי. זו הנקודה הצפונית ביותר על פני
כדור הארץ שאליו מגיע העץ הזה שמוצאו
במקורות הנילוס באתיופיה. הזקום אוהב מאוד
אזורים חמים, מה שמלמד על אקלימו של עמק
בית שאן. לכאן הגיע, כמו האדם הקדמון, לאורך
בקע הירדן. בעבר הפיקו מפירותיו של הזקום
תרופות ושיקויים שונים.
בהמשך נגיע למוצב צה"לי נטוש, עוד נקודת

תצפית לעבר הירדן. מכאן אפשר לראות יפה את נפתולי הנהר. 100 קילומטרים מפרידים בין הכנרת לים המלח בקו אווירי. את המרחק הזה עובר הירדן ביותר ממאתיים קילומטרים בשטח, במערכת מפותלת ומתפתלת של עיקולי נהר. אופיים של הנפתולים שהם הולכים ומתעגלים בגלל הסחף שנוצר מזרם המים בכניסה וביציאה מהם (תחשבו על זה - הגיון פשוט) ולאט לאט שתי קצוות הנפתול מתקרבות אחת לשניה. כאשר הם נפגשות הנהר מיישר כמובן את זרימתו והנפתול הישן נקטע מהנהר. חדי העין יוכלו להבחין בנפתולים ישנים כאלה מהתצפית כאן. עניין נוסף שאפשר להבחין בו מכאן, הנהר נדחק מערבה, אל הצד הישראלי. אין כאן פוליטיקה נסתרת של איתני הטבע, פשוט הזרימה השטפונית החזקה יותר של הנחלים היורדים מהרי הגלעד ובהמשך מהרי מואב דוחקת את הנהר לכיוון מערב. כיוון שהגבול בין ישראל לירדן עובר במרכזו של הנהר, גאון הירדן הישראלי צר יותר מהע'ור הירדני.



הדרך תמשיך דרך נקודת תצפית נוספת - תל כרפס, ובו שרידים מתקופת המקרא ומהתקופה הרומית ואז תרד לעבר תל ערטל, ובריכת דגים גדולה. עופות מים לרוב מאכלסים את גדות הבריכה הזו, (ומסביבה גם כמה דורסים המחכים להזדמנות). כולם כמובן ניזונים מהדגים. זוהי אחד ממכות הטבע הגדולות ממנה סובלות בריכות הדגים בעמק בית שאן. כאשר מגיעה להקה של קורמורנים או שקנאים, רעבה מיום המעוף מהבקעה ומאזורי המדבר מדרום לה, הם יורדים על הבריכות בבולמוס של אכילה. שקנאי אוכל ק"ג דגים ביום וקורמורן לא הרבה פחות

- כך שאפשר לתאר את הנזק שנגרם למגדלים. כיוון שהעופות הנוודים הם בעלי חיים מוגנים מנסים לגרש אותם באמצעים בלתי מזיקים, על ידי רעש חזק לדוגמא או לחילופין בנסיון לפתות את העופות בבריכות מסוימות להסתפק בשיירי דגים. זה לא ממש מצליח.

הדרך עוברת כעת בבית העלמין של כפר רופין ובו עבודתו של האמן דני זית 'אנדרטה לזכר הורי ניצולי השואה'.

נמשיך עם הדרך דרומה דרך בריכות הדגים של קיבוץ מעוז חיים ומספר נקודות תצפית נוספות. דרך הנוף מתחברת בהמשך עם דרך הפטרולים וגדר המערכת. נמשיך מכאן עוד כקילומטר עד שנזהה דרך המגיעה ממערב ומתחברת לקיבוץ טירת צבי. כאן המקום לעוד עצירה אחת. מדרום לנו בצד הירדני אפשר לראות את המבנים הגדולים של אזור התעשייה המשותף של ישראל וירדן. החזון, של שמעון פרס, שריר וקיים, והירדנים כבר ביצעו את חלקם בהסכם ובנו את אזור התעשייה, הקיפו אותו בגדרות והכינו

את המקום שבו הגשר מישראל אמור להתחבר אליו. אבל הגשר – עדיין בהקמה. המנהלת כבר יושבת במקומה, הקבלן שצריך להקים את הגשר כבר הגיש את כל התכניות ומחכה לאות לביצוע – אך הבירוקרטיה עדיין מעכבת. וכך יושבת לה מערכת שלמה, צוותים שלמים, באפס מעשה, מוכנים לפעולה – אבל יריית הזינוק לא נשמעת. אנחנו נפנה כאן מערבה לכיוון טירת צבי (אם הגעתם לשלט הגדול המציין את מקומה של המנהלת עברתם את הצומת לטירת צבי. חזרו על עקבותיכם צפונה. הצומת כמה מאות מטרים משם).

הדרך מגיעה לקיבוץ טירת צבי. על קיר בית הכנסת של היישוב מודבק העתק פסיפס המנורה שנמצא במקור בתל מנורה סמוך לקיבוץ. ליד הכניסה לחדר האוכל ישנו מיצג של אבני מיל עם כתובות רומיות כולל שילוט והסבר (קיבוץ טירת צבי הוא קיבוץ דתי. אין כניסה למשק בשבת. בשבתות יש לצאת מהדרך ליד בריכת הדגים הגדולה הסמוכה לקיבוץ כפר רופין).

למסלולים נוספים, מדריכי טיולים, ספרים ועוד



בקרו באתר metroeretz.com

הזמינו היום וקבלו

10% הנחה

בהזנת קוד קופון **מסלול**